

⁵ Skaitytojai, kuriuos domina kiti WG5 darbai, ras visus dokumentus, susijusius su ISSN standarto peržiūra, svetainėje: <http://www.lacbac.gc.ca/iso/tc46sc9/wg5.htm>

⁶ ISO/TC46/SC9/WG5 sudaro Australijos, Kanados, Kroatijos, Čekijos Respublikos, Prancūzijos, Vengrijos, Italijos, Norvegijos, Rusijos, Ispanijos, Švedijos, Jungtinės Karalystės ir Jungtinių Valstijų standartizacijos organizacijų atstovai bei pakviesti ekspertai iš Belgijos, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės, Jungtinių Valstijų ir įvairių organizacijų. Darbo grupėje dalyvauja leidėjai

(STM ir periodinių leidinių), prenumeratos agentai ir kiti tarpininkai, Tarptautinis DOI fondas, CrossRef, OpenURL bendruomenė ir OpenURL kūrėjai, EAN-GS1 (brūkšniniai kodai), bibliotekos, ISSN nacionaliniai centrai ir kitų standartų, susijusių su ISSN, atstovai (ISBN, ISTC, ISWC).

⁷ Šio straipsnio rašymo metu formuluotė nebuvo galutinai patvirtinta.

⁸ Per specialų lauką ir polaukį ar indikatorių, pvz., MARC21 formatu – 024 lauką ir galbūt polaukį ar specialią indikatoriaus reikšmę.

UDK 050:004.78

Identifikatoriai: elektroninių serialinių leidinių valdymo ir kreipties raktai

Regina Romano REYNOLDS

JAV ISSN centras, 101 Independence av., SE Washington, DC 20540-4160, USA, el. p. rrey@loc.gov

Naujasis skaitmeninis pasaulis

Akivaizdu, kad pasaulis, kuriame ISSN centras dirba 2005 m., labai skiriasi nuo to, kuriame jis pradėjo savo veiklą 1970 m. pradžioje. Skaitmeninė revoliucija sukūrė naujas bibliotekų terpes, kur katalogas jau nėra vienintelė bibliotekos duomenų bazė, kur elektroniniai serialiniai leidiniai paprastai įsigijami įvairių rūšių grupėmis ar paketais (dažnai vadinamais rinkiniais), įvardytais iš dalies sutampančiais pavadinimais ir savo aprėpties laikotarpiais, kur daugybė serialinių leidinių jau neįsigijami visi iš karto, o vis dažniau suteikiamas leidimas naudoti leidiniu tam tikrą laiką, kur naujų rūšių skaitmeninės operacijos reikalingos serialiniams leidiniams užsakyti, pareikalauti, sisteminti ir suteikti prieigą prie jų. Atsirado nauji identifikatoriai – DOI, URN ir EAN, o senieji identifikatoriai ISBN ir ISSN yra naujinami ir vartojami naujose srityse. Besinaudodami vis modernėjančiomis technologijomis ir paslaugomis, bibliotekų vartotojai atkakliai ėmė reikšti naujus reikalavimus gauti daugiau informacijos visą parą tiesiai į jų namuose ir darbo vietose esančius kompiuterius. Išties – visiškai naujas pasaulis!

Interaktyviosios terpės iššūkiai

Elektroninių serialinių leidinių terpėje susiduriama su visomis prieš tai išvardytomis problemomis ir dar daugeliu kitų. Pagrindinė problema, kurią turi išspręsti bibliotekos, yra vis didėjantis dėmesys, skiriamas vartotojų prijungimui prie interaktyviųjų visateksčių straipsnių. Mokslininkai ir studentai nebesuinteresuoti skaityti viso žurnalo ar visų žurnalo numerių. Jiems reikalingi tik tam tikri straipsniai, arba straipsniai, rasti interaktyviosiose referavimo ir indeksavimo duomenų bazėse. Jei pageidaujantysis bibliotekoje negali iš karto prisijungti prie viso interaktyviojo straipsnio teksto, vadinasi, biblioteka nuvylė savo vartotoją.

Kaip bibliotekoms žinoti, kurie žurnalai yra įtraukiami

į kiekvieną jų licencijuojamą paketą, ir kaip gali skirtis įvairiuose paketuose esančių leidinių aprėpties laikotarpiai? Kaip bibliotekos gali valdyti savo elektroninių serialinių leidinių prenumeratą? Iš kur bibliotekos gali sužinoti apie įvairias teises, susijusias su žurnalo turiniu? Koku būdu bibliotekos gali keisti informacija apie prenumeratą su leidėjais ir tokiomis leidinių prieigos valdymo tarnybomis (publications access management services – PAMS) kaip *TDNet*, *Serials Solutions* ir kitomis? Šie sunkumai užkrauna milžinišką našta net ir didelėms bibliotekoms, nekalbant jau apie mažas bibliotekas, turinčias mažesnius biudžetus. Kokie būdai ir priemonės galėtų pagelbėti?

Identifikatoriai, tokie kaip ISSN, yra viena šių sunkumų sprendimo dalis. Daugelis sprendimų, aptariamų šiame straipsnyje, remiasi identifikatoriais, ypač ISSN, daugybei identifikavimo ir susiejimo užduočių atlikti. Šiame straipsnyje aptariama leidinių prieigos valdymo tarnybos (PAMS), Elektroninių išteklių valdymo sistemos (*Electronic Resource Management Systems – ERMS*), standartizuotos operacijos, atliekamos vartojant ONIX, ir OpenURL, padedantis vartotojams prisijungti prie bibliotekos dokumentų.

Elektroninių žurnalų valdymas

Šiuolaikinės bibliotekos retai beperka pavienius elektroninius žurnalus iš stambiausių leidėjų. Dažniau tokie žurnalai įsigijami grupėmis arba paketais, kartais vadinamais rinkiniais. Tokių paketų pavyzdžiai yra *Elsevier's ScienceDirect*, *EBSCOhost* ir daugelis kitų. Šiuos paketus sudaro visi numeriai ir visas juose spausdintų straipsnių tekstas. Kitas rinkinių tipas yra paslaugos, pavyzdžiui, *LexisNexis*, *ProQuest* ir kitos, surenkančios iš didelės žurnalų grupės atrinktus straipsnius, o ne pateikiančios visą kiekvieno grupėje esančio žurnalo numerio tekstą. Dirbant su abiejų rūšių rinkiniais išskyla nemažai jų valdymo

problemų. Rinkinio žurnalų sąrašas gali kisti, žurnalai įtraukiami arba išbraukiami iš rinkinio, o paketo žurnalų laikotarpio aprėptis gali keistis, pavyzdžiui, vis ankstesni numeriai yra suskaitmeninami ir tampa prieinami tuo pat metu kaip ir naujesni.

Be to, kai kurie žurnalai įeina į įvairius skirtingus rinkinius, galbūt atsižvelgiant į tai, kad jie aprėpia skirtingus laikotarpius. Visą šią kintančią informaciją reikia prižiūrėti ir padaryti prieinamą bibliotekai patogiu ir ekonomišką būdu. Galiausiai bibliotekos turi būti nuolat informuojamos apie kiekvieno žurnalo autorių teises, nes prieigą prie interaktyviųjų žurnalų dažnai reguliuoja leidimų sutartys, nustatančios tokias sąlygas, kaip, pavyzdžiui, kiek vartotojų gali kauptis į žurnalą vienu metu, teises spausdinti straipsnius, teises platinti straipsnius per tarpbibliotekinę skolinimo sistemą, teises parsisiųsdinti straipsnius ir kitas licencijų sąlygas.

Prieiga prie elektroninių serialinių leidinių JAV bibliotekose

JAV bibliotekos prieigą prie elektroninių serialinių leidinių teikia įvairiais būdais. Seniai praėjo laikai, kai kiekvienoje bibliotekoje buvo vartojamas tas pats nuspėjamas priemonių rinkinys, t. y. kortelinis katalogas, pagal kortelę sudarytas registravimo įrašas, kartais dar spausdintas bibliotekos užsakomų serialinių leidinių sąrašas ir jų buvimo vieta. Šiandien vienos bibliotekos savo OPAC yra sudariusios atskirus įrašus kiekvienam jų užsakomam spaudiniui ir interaktyviajam serialiniam leidiniui, tuo tarpu kitos bibliotekos naudoja vieną įrašą, pateikdamos abi, spausdintą ir interaktyviąją, versijas, parodydamos kiekvienos formos atskirą fondų duomenų įrašą. Vis dar yra bibliotekų, kurios savo OPAC visai neturi elektroninių serialinių leidinių įrašų. Šios bibliotekos suteikia prieigą per svetainėse esančius sąrašus (nuo A iki Z) ir (arba) ERMS esančius įrašus. Vis dažniau JAV bibliotekos suteikia prieigą iš A&I nuorodų į visateksčius straipsnius per OpenURL, pavyzdžiui, *ExLibris SFX* ir kitus OpenURL, kurie gali būti vartojami neprijungus prie bibliotekos OPAC ar tradicinių katalogo įrašų.

Būdai, kuriuos elektroninių serialinių leidinių įrašus savo OPAC turinčios bibliotekos taiko sudarydamos katalogo įrašus ir įtraukdamos juos į katalogą, taip pat yra skirtingi. Kai kuriose bibliotekose kataloguotojai savarankiškai sudaro įrašus. Daugelis bibliotekų šiuo metu perka įrašų rinkinius, skirtus antraščių paketui sudaryti, arba iš prekiautojų paketais, arba iš tokios tarnybos kaip *Serials Solutions*, kuri sudaro savo įrašus CONSER įrašų pagrindu. Kitos bibliotekos įsigyja visų bibliotekoje esančių elektroninių serialinių leidinių fondų duomenų įrašus. Tokios bibliotekos papildo ir pakeičia įrašus savo OPAC tuomet,

kai pasikeičia antraštės rinkiniuose arba kai biblioteka pasirenka kitą rinkinį. Tokia didelė įvairovė būdų, kuriais JAV bibliotekos teikia prieigą prie elektroninių serialinių leidinių, verčia abejoti standartizuotų katalogavimo praktikų reikalingumu ir bendrų katalogavimo programų, pavyzdžiui, CONSER, veiksmumu.

Operacijos su elektroniniais žurnalais

Elektroninių žurnalų terpė tampa vis sudėtingesnė, todėl prireikia ir vis sudėtingesnių operacijų, kurias turi atlikti įvairūs serialinių leidinių informacijos grandinės dalyviai. Pagrindiniai šios grandinės dalyviai yra bibliotekos, leidėjai, prenumeratos agentūros ir PAMS. Tarp šių dalyvių vykstančių operacijų pavyzdžiai pateikiami toliau:

– leidėjas → biblioteka: kainynai, naujų antraščių sąrašai;

– leidėjas → PAMS: antraščių, prieinamų elektrone forma, sąrašas, taip pat aprėpties laikotarpis;

– biblioteka → leidėjas: leidėjo antraščių sąrašas ir aprėpties laikotarpiai – tai padeda bibliotekai identifikuoti trūkstamas antraštes ar leidinius;

– PAMS → biblioteka: kolektyvinių bibliotekos elektroninių fondų duomenų sąrašas nuo A iki Z ir aprėpties laikotarpiai.

Tačiau kai nėra standartinių priemonių antraštėms, laikotarpiams ir bibliotekoms identifikuoti ir nėra standartizuoto formato informacijai platinti, šios operacijos tampa sudėtingos ir atima daug laiko, ypač tuomet, kai bet kuris grandinės dalyvis turi bendradarbiauti su daugybe kitų dalyvių, vartojančių savo formatą, savo identifikatorių ir kodų rinkinį. Serialinių leidinių valdymą netaikant standartų galima palyginti su grupės žmonių bandymu susišnekėti, kai visi kalba skirtingomis kalbomis, visi nori pasakyti beveik tą patį, tačiau kiekvienas turi perrašyti savo žodžius kita kalba, o šis procesas ne tik brangiai kainuoja bei atima daug laiko, bet jo metu gali atsirasti ir klaidų.

Bibliotekos vartotojų prijungimas prie visateksčio turinio

Pagrindinis elektroninių serialinių leidinių įsigijimo ir valdymo tikslas yra suteikti bibliotekos vartotojams prieigą prie jų ieškomo skaitmeninio turinio. Tačiau įgyvendinant šią vieną svarbiausių užduočių skaitmeninėje terpėje vis dar susiduriama su daugybe sunkumų, ypač tuomet, kai ieškomas turinys yra visateksčiuose interaktyviųjų žurnalų straipsniuose, o šios informacijos dažniausiai ieško studentai ir kiti tyrėjai. Norėdama suteikti prieigą prie straipsnio, biblioteka turi žinoti, ar ji užsisakiusi žurnalą, kuriame yra reikalingas straipsnis. Kadangi didžioji dauguma

prenumeruojamų žurnalų įeina į didesnį rinkinių paketą, biblioteka turi žinoti, kuriame rinkinyje ar rinkiniuose žurnalą galima rasti ir kur laikomas žurnalo rinkinys ir numeris, kuriame yra atitinkamas straipsnis. Galiausiai, kadangi studentai vengia skaityti spausdintus žurnalus ir ieško straipsnio, naudodamiesi savo bendrabučio kambaryje stovinčiu kompiuteriu, bibliotekai reikia žinoti, ar ji užsisako spausdintą leidinį, jei straipsnis neprieinamas interaktyviaja forma.

Problemų sprendimai

Yra daugybė būdų, padedančių išspręsti ankstesniame skyriuje išvardytas problemas. Kaip minėta, PAMS gali padėti bibliotekoms valdyti jų elektroninius žurnalus daug pigiau nei tuo atveju, jei pati biblioteka juos valdytų, nes tarnyba teikia panašią informaciją daugeliui bibliotekų. ERMS (programos ir paslaugos), pavyzdžiui, *Innovative Interfaces* ir kt.) galima panaudoti, užrašant informaciją apie antraštes, apimtis ir licencijas. ONIX serialiniams leidiniams, metaduomenų standartas, perduodantis informaciją apie serialinius leidinius, gali padėti standartizuoti operacijas, o OpenURL priemonės gali padėti vartotojams prisijungti prie žurnalų straipsnių. Bendras visų šių sprendimų bruožas yra tas, kad identifikuojant žurnalus ir jungiantis prie žurnalo turinio bei metaduomenų visi jie remiasi ISSN. Be ISSN šie sprendimai nebūtų tokie efektyvūs, jų įgyvendinimas kainuotų daugiau, būtų daroma daugiau klaidų. Panagrinėkime kiekvieną šių sprendimų išsamiau.

Leidinių prieigos valdymo tarnybos (PAMS)

Šios tarnybos padeda bibliotekoms valdyti elektroninių žurnalų prenumeratą ir prieigą prie jų, susieti įvairius paketus ir išteklius taip, kad tarp jų turinio atsirastų ryšys. Jos siekia taupyti bibliotekos darbuotojų laiką ir suteikti galimybę bibliotekoms geriausiai panaudoti daug kainuojančius elektroninius išteklius. Surasdamos informaciją, gautą iš leidėjų ir rinkinių sudarytojų, šios tarnybos turi galimybę prižiūrėti tam tikro laikotarpio informaciją, rinkiniuose pridėtas, pakeistas arba išbrauktas iš rinkinių antraštes ir susekti URL pasikeitimus. Šių tarnybų vienas dažniausiai siūlomų produktų yra bibliotekos vartotojams prieinamų elektroninių žurnalų sąrašas nuo A iki Z. Be to, vis dažniau šios tarnybos teikia galimybę pasinaudoti ir OpenURL. Kai kurios tarnybos pagal individualius užsakymus sudaro įrašus, skirtus bibliotekos OPAC. Šios tarnybos vartoja ISSN identifikavimui, failų suderinimui, dubliavimosi ieškojimui, OpenURL siejimui ir kitoms užduotims.

Elektroninių išteklių valdymo sistemos (ERMS)

Elektroninių išteklių valdymo sistemos yra duomenų bazių programos, sukurtos tam, kad padėtų bibliotekoms valdyti informaciją apie prenumeruojamus elektrinius žurnalus ir prenumeruojamas duomenų bazes. Ši programinė įranga yra vis dar tobulinama ir pradėta pardavinėti visai neseniai. Pagrindinis ERMS tikslas yra dinamiškai susieti elektrinius išteklius su atitinkama informacija apie licencijas ir prekeivius tam, kad būtų galima koordinuoti ir palengvinti visiškai skirtingų bibliotekos elektrinių išteklių valdymą ir priežiūrą. ERMS gali surasti informaciją apie kreipties apribojimus, registruotus IP adresus, derybas ir duomenis apie įvairius su ištekliumi susijusius leidimus. Dalį šios informacijos ERMS gali pateikti galutiniam vartotojui ir darbuotojams, jei ji veikia kartu su OPAC. Veikiant kartu su OPAC, informacija apie sistemos prieinamumą ir atnaujinti pagrindiniai duomenys apie kreipties apribojimus, fondų duomenis ar leidimus spausdinti gali būti tiesiogiai teikiami bibliotekos vartotojams. ERMS produktų pavyzdžiai yra *Innovative Interfaces* ERM modulis, *EBSCOhost Electronic Journals Service*, *Endeavor* ERMS sistema ir *Serials Solutions* ERMS.

ONIX serialiniams leidiniams

ONIX serialiniams leidiniams yra viena iš neseniai atsiradusių priemonių, skirtų skaitmeninėje terpėje dirbančiam bibliotekininkui. Ši priemonė buvo sukurta leidybos pasauliui, o kaip visiems prieinamą standartą jį vysto ir palaiko EDItEUR ir NISO – *National Information Standards Organization* (JAV nacionalinė informacijos standartų organizacija). Naudodamiesi šia priemone bibliotekininkai gali paprasčiau ir tiksliau susitarti su leidėjais, prenumeratos agentais ir PAMS. ONIX serialiniams leidiniams yra besiplečianti pranešimų, išreikštų XML formatu, grupė, sukurta tam, kad padėtų atlikti specifines operacijas su serialiniais leidiniais. Šiuo metu galima išvardyti tris pagrindines pranešimų grupes: SOH (*Serials Online Holdings*), SPS (*Serials Products and Subscriptions*), SRN (*Serial Release Notification*). ISSN yra svarbiausias elementas identifikuojant išteklių kiekviename šių formatų. SOH formatą bibliotekoje galima naudoti įvairiais tikslais, pavyzdžiui, kuriant joje esančių dokumentų sąrašus nuo A iki Z, pildant OpenURL žinių bazę arba pildant ERMS. SPS formatas sukurtas keistis informacija apie serialinių leidinių prieinamumą ir kainas tarp bibliotekų, prenumeratos tarnybų ir leidėjų. SRN formatas padeda keistis informacija apie serialinio leidinio numerio ar serialinio leidinio straipsnio paskelbimą. Labiau ištobulinus šį formatą, ateityje jį būtų galima pritaikyti automatizuotai registruoti numatomus leisti serialinius leidinius.

OpenURL

OpenURL yra sparčiai populiarėjanti priemonė, leidžianti bibliotekos vartotojams prisijungti prie interaktyviųjų žurnalų straipsnių. Tai „darbinis“ URL, perkeliantis išteklius metaduomenis, taip pat ISSN tam, kad palengvintų kreipti iš informacijos išteklių (šaltinio) į bibliotekos paslaugų komponentus (objektus). Tada vietinis sąsajų serveris identifikuoja vartotoją ir, jei šis vartotojas gali naudotis bibliotekos paslaugomis, išnagrinėja OpenURL elementus bei suteikia atitinkamas bibliotekos nustatytas paslaugas, pavyzdžiui, vieno ar kelių tiekėjų prieigą prie visateksčių straipsnių, kurių turiniui biblioteka suteikė leidimą, spausdintų fondų duomenų paiešką bibliotekos OPAC, paiešką suvestiniame kataloge ir sąsają su dokumentų teikimo paslauga. Sąsajų programinė įranga patenkina OpenURL reikalavimus:

1. Identifikuodama OpenURL bibliografinius elementus, ypač ISSN;
2. Identifikuodama vartotojus, galinčius naudotis bibliotekos paslaugomis;
3. Palygindama bibliografinius elementus su įstaigoje vartojamomis skyros lentelėmis;
4. Identifikuodama, kurios paslaugos yra tinkamiausios pateikti vartotojui.

OpenURL veikimą užtikrina keturi svarbiausi elementai:

- turinio tiekėjo dalyvavimas. Turinio tiekėjai gali būti tiek šaltiniai, tiek objektai. Biblioteka turi nustatyti ribas, kiek turinio tiekėjai gali naudotis OpenURL;
- duomenys apie bibliotekos kolekciją. Šie duomenys apima šiuo metu prieinamus elektroninius išteklius, aprėpties laikotarpis, kitas bibliotekų teikiamas paslaugas ir kreipties rūšis. Šiais duomenimis yra užpildoma žinių bazė, įgalinanti veikti sąsajų nustatymo priemones;
- sąsajų nustatymo programinė įranga. Įvairūs programinės įrangos paketai veikia skirtingai ir siūlo vis kitokias pasirinkimo galimybes. Sąsajų nustatymo programinę įrangą šiuo metu siūlo įsigyti daugybė prekybininkų;

- ISSN buvimas. Prieigai prie žurnalo straipsnių naudojantis OpenURL būtinas elementas yra žurnalo, kuriame yra straipsnis, ISSN. Kai kuriais atvejais taikant OpenURL žurnalo negalima įtraukti į OpenURL žinių bazę, jei jo ISSN nėra žinomas. OpenURL yra viena svarbiausių neseniai pasirodžiusių priemonių, vartojančių ISSN.

Standartas *The OpenURL Framework for Context-Sensitive Services* (ANSI/NISO Z39.88-2004) buvo patvirtintas 2005 m. balandžio 15 d. Bandomasis jo taikymo laikotarpis tęsiasi nuo 2003 m., o šiuo metu jis naudojamas *Google Scholar*.

Identifikatoriai

Iš to, kas išdėstyta šiame straipsnyje, tampa akivaizdu, kokia yra ISSN, kaip identifikavimo ir susiejančio elemento, svarba skaitmeninėje serialinių leidinių terpėje. Žinoma, ISSN nėra vienintelis standartinis identifikatorius, reikalingas šioje terpėje. Tiesą sakant, visų rūšių standartiniai identifikatoriai tampa vis svarbesni elementai, padedantys atlikti visų rūšių operacijas ir paiešką. Kodėl standartiniai identifikatoriai yra tokie svarbūs? Identifikatoriai yra tikslūs ir ne tokie dviprasmiški kaip vardai ar antraštės. Identifikatoriai atskiria objektus, kurie turi tuos pačius ar panašius vardus, ir suteikia vienintelę nuorodą į objektus, kurie turi daug skirtingų vardų, skirtingų vardo formų ar vardų skirtingomis kalbomis. Žurnalų antraštės gali būti pateiktos išsamia forma, inicialais, sutrumpinta forma, kartu su kolektyvo, atsakingo už žurnalą, vardu arba atskirai, nesuskaičiuojamais pakeitimais ir deriniais. ISSN vienareikšmiškai identifikuoja konkretų žurnalą, nepaisant kalbos ir kiek žurnalų turi tas pačias ar panašias antraštes. Be to, identifikatoriai paprastai yra nustatyto ilgumo ir trumpesni nei vardai ar antraštės, kurias jie pristato. Todėl standartiniai identifikatoriai daug tinkamesni atliekant paiešką dideliuose kompiuteriniuose failuose ir duomenų bazėse.

Standartinių identifikatorių reikia ne tik antraštėms. Jų reikia dalyviams, t. y. asmenims ir organizacijoms, į kuriuos reikia pateikti nuorodas skaitmeninėje terpėje. Identifikatorių reikia ir skaitmeninėms paslaugoms identifikuoti.

Galbūt teikiant paslaugas skaitmeninėje terpėje, panašias į su serialiniais leidiniais susijusias paslaugas, identifikatoriumi galėtų būti ISSN, tačiau toks ISSN vartojimas šiuo metu dar nėra aiškiai įtvirtintas. Savaime aišku, identifikatoriai yra reikalingi ir vartojami taip pat monografiniams ištekliams. Tarp tokių identifikatorių būtų galima paminėti DOI, ISBN, kuris taikomas ne tik skaitmeniniams, bet ir spausdintiems ištekliams, ISMN ir daugelį kitų.

ISSN elektroninėje terpėje

ISSN tampa vis svarbesniu skaitmeninėje terpėje, jį galima priskirti prie gausybės būdų, taikomų spręsti problemoms, su kuriomis susiduria bibliotekos, įsigydamos, tvarkydamos elektroninius žurnalus ir teikdamos prieigą prie jų. ISSN lengvina paiešką ir identifikavimą OPAC, taip pat darbuotojų prieigą prie registruotų ir įsigytų įrašų integralioje bibliotekos sistemoje. ISSN identifikuoja išteklius daugybėje ONIX operacijų, vykstančių tarp leidėjų, bibliotekų ir tarpininkaujančių tarnybų. Be to, ISSN yra

priemonė identifikuoti, suderinti failus ir išvengti dubliavimosi duomenų bazėse, padedanti elektroninių išteklių valdymo ir PAMS tarnyboms. ISSN vaidmuo, padedant vartotojams prisijungti prie visateksčio turinio per OpenURL, taip pat nuolat stiprėja.

Šios naujos ir reikšingos ISSN vartojimo sritys interaktyviojoje terpėje paskatino peržiūrėti ISO 3297 – ISO standartą, reglamentuojantį ISSN. Kadangi ISSN buvo sukurtas 1970 m., daug anksčiau, nei atsirado internetas ir skaitmeninė terpė, balsavimo teisę turintys ISO nariai ir ISSN tinklas suprato, kad standartą reikia atnaujinti, norint, kad jis kuo geriau veiktų skaitmeninėje terpėje. Todėl 2004 m. darbo grupė ėmėsi standarto naujinimo. Vienas iš lengvai nustatomų standarto peržiūrėjimo tikslų buvo praplėsti standarto taikymo sritį tiek, kad jis apimtų visus tęsiamuosius išteklius, t. y. išteklių kategoriją, apibrėžtą ISSN vadove, ISBD(CR) ir AACR2, apimančią išteklius, kurie yra „leidžiami neribotą laiką be iš anksto numatytos pabaigos“.

Sudėtingesnis standarto peržiūrėjimo tikslas buvo išsiaiškinti, ką ISSN turi identifikuoti: kūrinius (visus susijusius išteklius, nepaisant antraščių pakitimų, laikmenos ar kalbos), antraštes (visus išteklius, turinčius tą pačią antraštę, nepaisant laikmenos), bibliografinius entitetus (išteklius, kataloguojamus atskiruose bibliografiniuose įrašuose) ar produktus (bet kurį tęsiamąjį išteklių ar leidėjo versiją reikia identifikuoti, norint ją parduoti).

Aptarusi šiuos variantus, 2004 m. pavasarį darbo grupė atliko įvairių ISSN vartotojų bendruomenių apklausą. Padaryta išvada, kad identifikavimas vienu lygiu nepatenkins visų ISSN vartotojų poreikių. Todėl reikėjo keletą identifikavimo lygių, o tiksliau:

1. Antraštės lygio, jungiančio visų laikmenų laidas, išleistas pateikta antrašte, kad jas būtų galima lengviau susieti su turiniu, nepaisant kūrinių formato, ypač tais atvejais, kai vartojamas OpenURL;

2. Apraiškos lygio arba produkto lygio specifinei laikmenos versijai identifikuoti, kad būtų galima užsakyti, pareikalauti, užregistruoti ir suteikti teises naudotis leidėjui ir užsakymo agentūrai. Šiuo metu darbo grupė sudarinėja naują ISSN standarto versiją, remiančią abu identifikavimo lygius.

Išvados

Skaitmeninės terpės sudėtingumas ir milžiniškas joje esančių išteklių kiekis suteikė standartiniams identifikatoriams, taip pat ir ISSN, nepalyginamai daugiau reikšmės identifikuojant, ieškant, valdant failus ir, svarbiausia, susiejant su interaktyviuoju skaitmeniniu turiniu. Tiesą sakant, ISSN tapo toks svarbus skaitmeninėje terpėje, jog kas nors privalėtų jį išrasti, jei šis nebūtų sugalvotas anksčiau!

Daugiau informacijos:

ISSN tinklo interneto svetainė
<http://www.issn.org>

ISSN peržiūra
<http://www.collectionscanada.ca/iso/tc46sc9/wg5.htm>

OpenURL:
http://www.niso.org/standards/resources/OpenURL_FAQ.html

ONIX serialiniams leidiniams
<http://www.editeur.org/onixserials.html>
<http://www.fcla.edu/~pcaplan/jwp/>

Iš anglų kalbos vertė S. Racevičiūtė